

Landbruks- og matdepartementet
Postboks 8007 Dep
0030 Oslo

Deres ref:
Vår ref: 2022/142478
Dato: 30.05.2023
Org.nr: 985 399 077

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

BEITEDYRRAPPORT OPPSUMMERT 2022

Vedlagt følger Mattilsynets rapport etter beitesesongen 2022, inkludert risikovurdering av kommende beitesesong og vurdering av rovviltforliket.

Fullstendige rapporter fra Mattilsynets regioner er også vedlagt.

Med hilsen

Nina Brogeland Laache
Seksjonssjef dyrevelferd

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur.

Dokumenter som må ha signatur blir i tillegg sendt i papirversjon.

BEITEDYRRAPPORT OPPSUMMERT 2022

Innholdsfortegnelse

BEITEDYRRAPPORT OPPSUMMERT 2022	2
1. INNLEDNING OG OPPSUMMERING	2
2. TAP AV SAU I 2022.....	3
3. TAP AV TAMREIN I 2022.....	6
4. BESTANDSSTATUS FOR DE FIRE STORE ROVDYRENE I NORGE	9
5. EVALUERING AV BEITESESONGEN 2022	10
6. RISIKOVURDERING AV BEITESESONGEN 2023.....	11
7. FORSLAG TIL EVENTUELLE FOREBYGGENDE TILTAK FOR KOMMENDE SESONG	11
8. VURDERING AV ROVVILTFORLIKET	12
9. SAMMENDRAG FRA REGIONENES RAPPORTER TIL HOVEDKONTORET – VIKTIGSTE PUNKTER	13
9.1 REGION STOR-OSLO.....	13
9.2 REGION SØR OG VEST.....	14
9.3 REGION ØST.....	15
9.4 REGION MIDT	16
9.5 REGION NORD	18
10. VEDLEGG.....	22

1. INNLEDNING OG OPPSUMMERING

Etter rovviltforliket i 2011 har Mattilsynet årlig rapportert til LMD om status for tap av sau og tamrein på utmarksbeite. Dyrevelferden er hovedfokus i rapporten. I rapporten gir Mattilsynet også uttrykk for hvordan rovviltforliket har fungert.

De siste årene har det på landsbasis ikke vært store endringer i omfanget av tap av beitedyr. Selv om tapsprosenten for landet som helhet kanskje ikke er urovekkende høy, er det store variasjoner mellom landsdelene. Tapstallene i enkelte beitelag er svært høye, og urovekkende mange har tapstall langt over det Mattilsynet har definert som uakseptabelt for dyrevelferden. Dette ser vi i både beiteprioriterte og rovviltprioriterte områder.

Utmarksbeite gir dyrene gode muligheter til et naturlig liv med god velferd, og legger til rette for høsting av naturens ressurser. I reindriften finnes dessuten ingen alternativer. Til tross for god velferd, blir likevel dyrene på utmarksbeite utsatt for farer. Det er derfor flere ulike årsaker til at beitedyr blir borte gjennom beitesesongen. Mange steder utgjør rovdyr en alvorlig trussel mot dyrevelferden, selv om høye tapstall lokalt er lite synlige i landsdekkende tall. De reelle tallene for beitedyr tatt av rovvilt er også høyere enn hva de dokumenterte tapene viser fordi det er krevende å finne kadaver. I tillegg til død blir dessuten mange dyr utsatt for skader, frykt og stress på grunn av rovvilt. Etter avsluttet beitesesong og nedsanking må mange dyr avlives på grunn av skader som følger av rovviltangrep.

Rådet for dyreetikk har beskrevet hvilke lidelser beitedyrene utsettes for med rovdyr tett innpå seg slik: «Selv om rovdyrene i mange tilfeller er effektive jegere som forholdsvis raskt avliver sitt bytte, er det en kjensgjerning at mange husdyr gjennomgår store lidelser som følge av angrep av rovvilt. Særlig bjørn og ulv kan skadebite et stort antall sau på kort tid. Skadde dyr kan bli gående med smertefulle skader i lang tid, til de dør av sårinfeksjoner eller sulter/tørster i hjel. Også dyr som ikke blir fysisk skadd, utsettes for store belastninger. Beitedyrene blir ofte preget av frykt etter gjentatte angrep. Lam og kalver kan komme bort fra mødrene og bli underernærte.»

Dyrevelferdslovens § 3 sier at dyr skal «beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger». Dette gjelder også for beitedyr i utmark. Å beite i utmark er i utgangspunktet bra for dyrevelferden, selv om det innebærer noen farer for dyra å være ute i naturen. Dyr kan bli alvorlig skadet og dø på beite, uten at det regnes som "unødige" lidelse. Det er først når ulempene for beitedyra overstiger fordelene med å være på beite, at lidelsene blir "unødige" og utløser beskyttelsesplikt etter § 3. Rovdyr i beiteområder skaper fare for at beitedyra påføres frykt, stress, skader og store smerter.

Dyr skal vernes mot fare for unødvendig lidelse, hvilket betyr at det skal gjøres forebyggende tiltak for å unngå lidelsen. Når den unødvendige lidelsen er et faktum, og i alle fall når dyra er døde, er dyrevelferdsloven § 3 for lengst brutt.

For å imøtekomme dyrevelferdslovens § 3 om å beskytte beitedyra mot fare for rovdyr, mener Mattilsynet at felling av rovdyr er et nødvendig tiltak i noen utsatte områder. I beiteprioriterte områder skal det, i samsvar med rovviltforliket, ikke være et skadepotensial grunnet rovvilt i området. Det skal heller ikke være nødvendig med vedtak om beiterestriksjoner. I rovviltprioriterte områder skal, i samsvar med rovviltforliket, produksjon basert på utmarksbeite tilpasses gjennom forebyggende tiltak. Likevel ser vi uakseptabelt store tap til rovvilt i både beiteprioriterte og rovviltprioriterte områder hvert år. Dette gjelder både sau og tamrein.

Forskning viser at det eneste virkelig effektive forebyggende tiltaket er å skille rovvilt og beitedyr i tid og rom.

Mattilsynet anser fortsatt tap av beitedyr til rovvilt som en viktig årsak til at et stort antall beitedyr blir drept, skadet, lider eller må avlives i løpet av eller etter beiteperioden. Noen regioner er mer utsatt enn andre, og lokalt kan rovvilt være den viktigste trusselen mot beitedyrene.

Mattilsynet mener med bakgrunn i dette at rovviltforliket ikke fungerer, og må evalueres av hensyn til dyrevelferden til beitedyra.

2. TAP AV SAU I 2022

Tabellen nedenfor viser dyretall og tap på utmarksbeite for sau organisert i beitelag under tilskuddsordningen Organisert Beitebruk (OBB). Dette omfatter ca. 74% av sau som beiter i norsk utmark. Fra tabellen ser vi på landsbasis antall dyr sluppet på beite, antall dyr tapt og tapene i prosent:

Landsoversikt (TF75)								
Søknadsområde RMP og OBB 2022								
Status Foreløpig godkjent, Endelig godkjent, Utbetaling godkjent, Utbetalt								
Rapportdato 24.01.2023								
Fylke		Sluppet		Tapt		Tapsprosent		
Nr	Navn	Sau	Lam	Sau	Lam	Sau	Lam	Sau+Lam
11	Rogaland	40 977	63 788	994	2 809	2,43	4,4	3,63
15	Møre og Romsdal	29 657	44 471	855	3 552	2,88	7,99	5,95
18	Nordland	51 650	82 733	2 255	7 534	4,37	9,11	7,28
30	Oslo og Viken	34 535	60 611	779	2 864	2,26	4,73	3,83
34	Innlandet	114 033	197 957	3 075	11 700	2,7	5,91	4,74
38	Vestfold og Telemark	14 124	25 000	318	1 333	2,25	5,33	4,22
42	Agder	18 281	29 047	585	1 930	3,2	6,64	5,31
46	Vestland	106 387	172 247	2 783	8 945	2,62	5,19	4,21
50	Trøndelag	66 006	107 854	2 469	9 456	3,74	8,77	6,86
54	Troms og Finnmark	36 431	59 720	1 301	4 541	3,57	7,6	6,08
Sum		512 081	843 428	15 414	54 664	3,01	6,48	5,17

Tabellen viser at det samla tapet av sau og lam i Norge for 2022 var 70 078 dyr, som gir en tapsprosent på > 5% (sau 3,01% og lam 6,48%). Tall fra rovbases.no viser at det ble betalt ut erstatning for totalt 16 173 småfe. Av disse var 13 750 lam og 2423 sau. 679 småfe ble dokumentert tatt av rovdyr i 2022.

Mattilsynet har definert totale tap på over 6 % på søyer, 15 % på lam over og 10 % på besetningsnivå som uakseptabelt dyrevelferdsmessig sett. Da skal forebyggende tiltak planlegges og gjennomføres.

Regionalt og lokalt er det store forskjeller i tapstall. For eksempel var det i Nord-Østerdalen store tap i flere enkeltbesetninger i 2022. I dette området hadde to sanke-/beitelag over 30% totalt tap og over 45% tap av lam. Også i Skjåk, Lesja, Mjøsområdet, Telemark og flere andre steder i Norge er det registrert tilsvarende svært høye tap i flere beitelag.

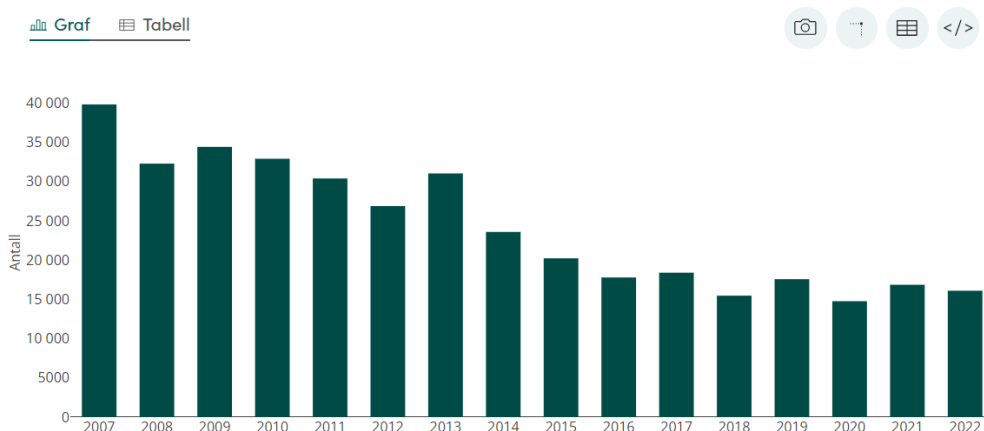
Tapsprosent		
Sau6	Lam7	Sau+Lam2
13,79	45,83	33,77
3,85	48,05	30,23
5,11	27,97	19,71
3,08	28,14	19,04
0,00	27,91	17,39
14,85	18,81	17,36
16,67	16,67	16,67
7,69	25,00	16,00
5,15	22,73	15,28
5,15	22,16	14,95
4,29	21,83	14,94
9,09	16,18	13,39
11,70	14,55	13,30
7,69	16,00	13,16
9,52	15,38	12,77
0,00	21,64	12,61
0,00	17,28	12,28
5,38	16,33	11,96
1,80	17,35	11,71
1,64	17,03	11,68
6,21	14,23	11,20
2,75	16,77	10,98
5,42	12,81	10,29
8,57	11,11	10,16

Tabellen til venstre er et eksempel på hvordan lokale tapsprosentene kan se ut. Den viser besetninger med høye tap i beiteprioritert område i Nord-Østerdalen.

Tabellen er hentet fra Organisert beitebruk Innlandet beitesesongen 2022, og er sortert på tapsprosent for lam.

Tap over grensen for uakseptabel dyrevelferd (sau >6%, lam >15% og totalt >10%) er markert med rødt.

Antall sau og lam erstattet som tapt til rovvilt i 2007 - 2022

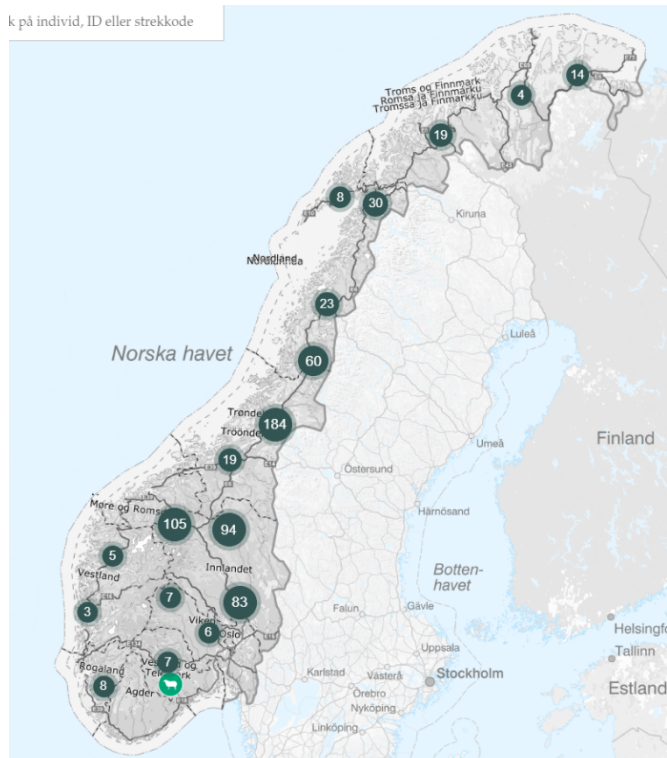
Kilde: Rovbase.no

Grafen over er tatt fra Miljødirektoratet sine sider. Den viser antall sau og lam som ble erstattet som tapt til rovvilt i perioden 2007-2022.

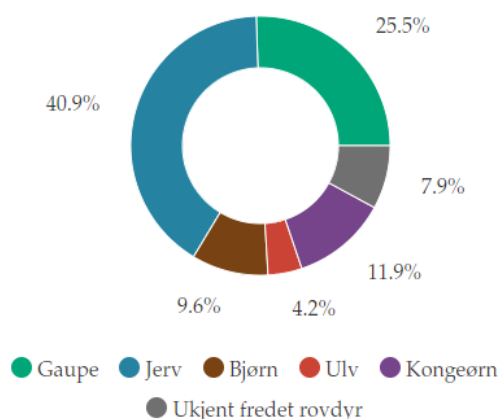
Antall erstatta dyr har gått jevnt nedover siden 2007, men ser ut til ha flatet ut med små variasjoner de siste årene.

I 2020 var tallet på sau erstattet til rovvilt 14 773, mens det i 2021 var 16 864 dyr. I 2022 ble det erstattet 16 173 småfe som tapt til rovvilt (tall fra Miljødirektoratet.no).

Kartet under er hentet fra rovbases.no. Kartet viser antall sau med dokumenterte rovdryskader (inkludert kongeørn og skader etter ukjent fredet rovvilt) i hele 2022. 679 sau ble dokumentert tatt av rovdyr i 2022.

Figuren under er tatt fra rovbases.no og viser andelen erstatta dyr fordelt på de ulike rovdyrene. Den viser at det er erstattet flest sauer på grunn av tap til jerv og gaupe.

3. TAP AV TAMREIN I 2022

Tabellen under er hentet fra Ressursregnskap for reindriftsnæringen, rapport nr. 44/2022. Tabellen viser tap av rein i driftsåret 2021/2022. Tabellen viser at i reindriftsnæringen var det totale tapet i 2022 på 22 %. Kalvetapet lå på 41 %, mens tap av voksne dyr var på 9%.

Det samlede tapet var på totalt 80 228 dyr.

Tabell 5. Tap av kalver og voksne dyr i driftsåret 2021/22. Kalvetap er fordelt før og etter merking. Prosentvise kalvetap er beregnet i forhold til antall fødte kalver våren 2021, prosentvise tap av voksne dyr er beregnet i forhold til antall rein ved driftsårets start (korrigert reintall per 1. april 2021). Prosentvise totaltap er beregnet i forhold til summen av antall rein i vârflokk og antall fødte kalver våren 2021.

REINBEITEOMRÅDE	TAP AV KALVER			TAP AV VOKSNE DYR			SAMLET TAP	PROSENTVISE TAP		
	F. merk.	E. merk.	Totalt	Okse	Simle	Totalt		Kalv	Voksne	Totalt
ØST-FINNMARK	- ²	- ²	16 824	1 343	5 254	6 597	23 421	34 %	9 %	19 %
Polmak/Varanger	- ²	- ²	3 846	219	1 848	2 067	5 913	21 %	8 %	14 %
Karasjok østre sone	- ²	- ²	6 913	749	2 140	2 889	9 802	44 %	12 %	25 %
Karasjok vestre sone	- ²	- ²	6 065	375	1 266	1 641	7 706	37 %	7 %	20 %
VEST-FINNMARK	14 368	13 817	28 185	1 382	5 100	6 482	34 667	51 %	8 %	26 %
Kautokeino østre sone	4 212	3 452	7 664	453	1 142	1 595	9 259	49 %	7 %	24 %
Kautokeino midtre sone	5 548	6 175	11 723	530	2 215	2 745	14 468	52 %	9 %	26 %
Kautokeino vestre sone	4 608	4 190	8 798	399	1 743	2 142	10 940	53 %	9 %	27 %
TROMS	- ²	- ²	4 348	221	993	1 214	5 562	53 %	10 %	27 %
NORDLAND	2 489	3 123	5 612	499	1 488	1 987	7 599	60 %	14 %	33 %
NORD-TRØNDELAG	2 116	2 598	4 714	204	1 172	1 376	6 090	46 %	10 %	25 %
SØR-TRØND./HEDM.	- ²	- ²	1 700	134	274	408	2 108	17 %	3 %	9 %
REINLAGENE ¹	- ²	- ²	455	144	182	326	781	5 %	3 %	4 %
HELE REINDRIFTEN	- ²	- ²	61 838	3 927	14 463	18 390	80 228	41 %	9 %	22 %

Landbruksdirektoratet 2022

- 1 Rendal renselskap merker ikke kalvene sine. Seintapet av kalv (tilsvarende tap etter merking) er derfor ikke kjent.
- 2 Ikke oppgitt på grunn av usikker kvalitet i datagrunnlaget.

Søkt og erstattet tamrein

Kilde: Rovbase

Grafen over er tatt fra Miljødirektoratet sine sider, og viser antall omsøkt og erstattet tamrein. Årstallene beskriver reindriftsår, og ikke kalenderår. År 2022 refererer til reindriftsåret som går fra 1.april 2021 tom 31.mars 2022.

Tap av tamrein til rovvilt har ikke hatt tilsvarende jevn nedgang som for sau de siste 15 årene. Det har vært betydelig variasjon i tap av tamrein fra år til år.

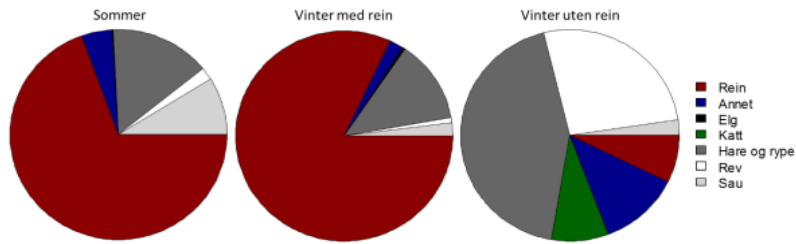
Registrering av rovvilt kan være krevende, spesielt når det gjelder gaupe. Dette fører til dårligere oversikt over hvor mange rovdyr som finnes, og man kan ikke alltid si at bestandsmål er nådd. Miljødirektoratet har i 2023 derfor vedtatt at det ikke åpnes for kvotejakt på gaupe i regionene 4, 5, 7 og 8, kun skadefelling. Skadefelling er krevende og ikke alltid vellykket. Når det kommer til jerv tas det som regel ut et fåtall av dyrene i kvotejakt.

Tap av rein påvirkes også av andre faktorer, for eksempel beitekrise. I slike situasjoner blir reinen svakere, samt at dyra holder seg på fôringsplassene. Dette betyr at også rovdyra holder seg i nærheten av fôringsplassene og tapet øker.

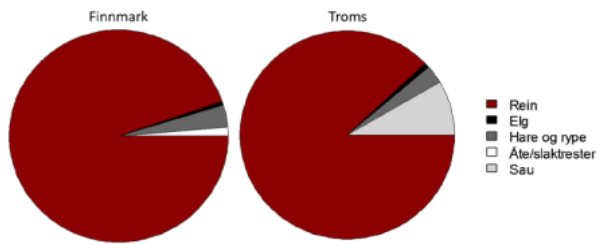
Energi- og miljøkomiteen på Stortinget la i sin innstilling om rovvilt i norsk natur (Innst. S. nr. 174 (2003-2004)) opp til at det ikke skulle være nasjonale mål for yngling av gaupe og jerv i Finnmark. I innstillingen står følgende: «Som en videreutvikling av tidligere hovedlinjer i rovviltpolitikken er det også lagt vekt på å unngå å etablere rovviltbestander i de områdene som har de største materielle konfliktene med sau- og tamreinnæringene». Til tross for dette ble det likevel vedtatt nasjonale mål for yngling av gaupe og jerv i Finnmark.

I 2015 publiserte NINA rapport 1200 «Gaupe og jerv i reinbeiteland», en sluttrapport etter en studie som foregikk i 2007-2014. I rapporten står det at: «Rein er klart den viktigste føden for både gaupe og jerv i Nord-Norge».

Figuren under er hentet fra rapporten. Den viser dietten til gaupe og jerv i Nord-Norge.

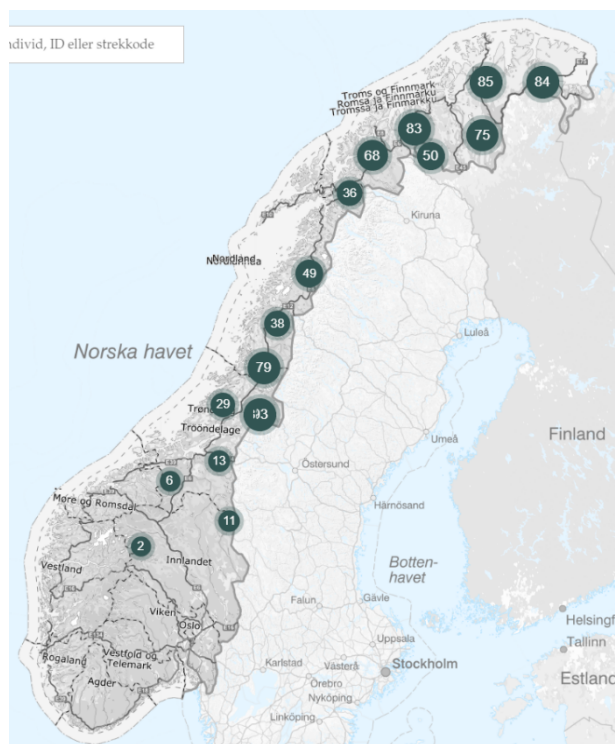
Figur 3. Gaupas diett i Nord-Norge basert på antall kadaver drept og fordelt på sesong og tilgang på rein. Kategorien «annet» inkluderer småvilt som orrfugl, due, havørn, fjellvåk, kråke, røyskatt, sidensvans, sædgås, trost, laks, mus, lømme, oter, egg, ekorn og 5 tilfeller av åtselbesøk (1 nise, 1 reveåte, 2 elger og 1 selvdød rein).

Figur 4. Jervens diett i Nord-Norge basert på bruk av (dvs. antall posisjoner) ulike matkilder og fordelt på område. For åtseletere som jervene, er bruk mer relevant enn antall kadaver, da mengden mat på et funnet kadaver kan variere mye.

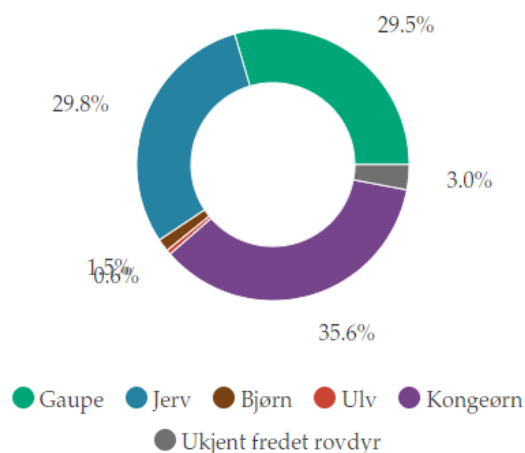
I 2022 ble 22 817 rein erstattet som tapt til rovvilt (tall fra Miljødirektoratet.no). Antall tamrein erstattet på grunn av tap til rovvilt i reindriftsåret 2020/2021 økte med 18 prosent sammenliknet med året før.

Kartet nedenfor er tatt fra rovbases.no. Antall rein dokumentert tatt av rovvilt i hele 2022 var totalt 801 dyr.

Figuren nedenfor er fra rovbases.no, og viser andelen erstatta dyr fordelt på de ulike rovdypene. Den viser at det ble erstatta flest rein på grunn av tap til kongeørn, jerv og gaupe.

Sameksistens mellom reindrift og rovvilt er svært utfordrende. Tap av tamrein til rovvilt er et stort dyrevelferdsmessig problem og det berører et svært høyt antall dyr. Det gir lidelse for dyra når kalver mister mødrene sine, mødrene mister kalvene sine, skadde dyr kan gå lenge før de dør og reinen blir redd og stressa når den blir jaga av gaupe, jerv, ørn, ulv og bjørn.

I region nord er det utfordringer med det to-delte målet i rovviltforliket, som sammen med soneinndelinga innebærer at rein og rovvilt har store felles områder. Næringa beskriver at reinen ikke får ro til å beite selv om det er gode beiter, fordi rovvilt jager. Flokken må ofte gjetes også i kalvingsperioden når reinen er ekstra var og har mest behov for ro.

4. BESTANDSSTATUS FOR DE FIRE STORE ROVDYRENE I NORGE

Opplysningene nedenfor er hentet fra Rovdata.no.

I 2022 ble det påvist 175 **brunbjørner** i Norge. Utviklingen i antall påviste individer i de ulike rovviltregionene viser den samme hovedtendensen som man har sett de senere årene, med en tydelig økning i region 5 (Hedmark), nedgang i region 6 (Trøndelag) og en svak økning i region 8 (Troms og Finnmark). Beregninger anslår at det ble født ca. 9 bjørnekull i 2022. Bestandsmålet er 13 årlige bjørnekull.

I 2022 ble det påvist 45 kull med **jervevalper**. Bestandsmålet er på 39 årlige jervekull. Antall individer i bestanden er anslått til 350 voksne individer.

Det ble vinteren 2021-2022 registrert 51-52 **ulver** som kun holdt til innenfor Norges grenser. I tillegg ble det registrert 74-77 ulver som lever i grenserevir på begge sider av riksgrensen mot Sverige. Til sammen ble det derfor påvist 125-129 ulver med helt eller delvis tilhold i Norge forrige vinter. Det ble dokumentert 8 ulvekull i Norge. Bestandsmålet er 4-6 årlige ulvekull (ynglinger).

I 2022 er det estimert 58,5 familiegrupper av **gaupe** på landsbasis, noe som tilsvarer en bestand på omkring 343 dyr (95 % konfidensintervall (CI) = 284–403) i Norge. Dette er bestandsstørrelsen før

kvotejakta i 2022 og før reproduksjonssesongen, og er en nedgang fra i fjor. Gaupebestanden ligger under det fastsatte nasjonale bestandsmålet på 65 årlige ynglinger.

5. EVALUERING AV BEITESESONGEN 2022

Jerv står for de største tapene av sau og rein på landsbasis. Jervebestanden er over bestandsmålene, og det har ikke lyktes å regulere bestanden tilstrekkelig for å forebygge skade. Lisensfelling har ikke vært tilstrekkelig for å regulere bestanden av jerv og/eller redusere skadepotensialet for beitenæringen. I henhold til Rovviltforliket skal miljøforvaltningen så langt det er mulig sørge for at resterende kvote tas ut i de områdene der lisensfellingskvote er gitt, og denne ikke gir tilfredsstillende uttelling. Dersom kvoten for lisensfelling hadde blitt tatt ut, ville dette medført lavere tap av sau til jerv og redusert lidelse for mange beitedyr.

Tap av sau til jerv i beiteprioriterte områder er en utfordring i hele landet. I henhold til rovviltforliket skal det i utgangspunktet ikke være rovdyr som utgjør et skadepotensiale i disse områdene, og uttak av skadegjørere skal gjøres raskt. Miljøforvaltningen har gitt skadefellingstillatelse når det har vært dokumentert skade, men skadefelling av jerv er utfordrende i beitesesongen grunnet topografi og geografi der jerven oppholder seg. Det lykkes derfor sjeldent å ta ut jerv i beitesesongen. Dette innebærer at det i realiteten er beitedyra som må fjernes fra beiteområdene dersom en skal kunne hindre tap og lidelse.

Etter jerv er det gaupe som står for flest tap av sau og rein. Alle regionene har meldt om tap av beitedyr til gaupe i beitesesongen 2022.

Kongeørn har stått for tap av sau og tamrein i region sør og vest og region nord. Det er særlig reinkalver som er utsatt for skade av kongeørn. Regionene melder om at tap til kongeørn er utfordrende å dokumentere i ettertid. Kongeørn er fredet og ikke en del av rovviltforliket. Det foretas ingen regulering av bestanden gjennom jakt, annet enn når det gis tillatelse til skadefelling av enkeltindivider. Regionene melder at også dette kan være en utfordring da det i flere tilfeller er gitt avslag på søknader om skadefelling fordi man ikke har kunnet peke ut det skadegjørende individet. Regionene opplyser også at det mest sannsynlig er store mørketall når det gjelder søknader om erstatning på grunn av tap til kongeørn, da dyreholderne opplever at det ikke er hensiktsmessig å søke.

Ulv har ført til store tap i flere av regionene. Region Stor-Oslo og region øst hadde ulveangrep som førte til stort tap av sau. I region nord og region midt sto ulven for skader på rein.

I region nord, region øst og region midt har bjørn vært en årsak til store tap. Mattilsynet mener at bjørn i beiteområder er et stort dyrevelferdsmessig problem. Bjørn i reinkalvområder og beiteområder for sau resulterer ofte i store skader.

Mattilsynets vurdering er at bjørn og beitedyr ikke bør være i samme område til samme tid, da dette er uforenelig med god dyrevelferd. For oss synes det som terskelen for uttak av bjørn noen ganger settes så høyt at dyrevelferden til beitedyra blir uakseptabelt dårlig. Uttak av bjørn i beiteområdene før beitesesong er det som gir best dyrevelferd. Ved skadefelling oppstår det store skader og lidelser før bjørnen eventuelt blir felt.

Vi mener det samme også er gjeldende for ulven.

Det er generelt en stor dyrevelferdsmessig utfordring å slippe ut beitedyr i et område der det er kjent at det oppholder seg rovvilt.

6. RISIKOVURDERING AV BEITESESONGEN 2023

Mattilsynet mener det er en svært høy risiko for at mange av beitedyra i Norge vil bli skadet og drept av rovvilt også i 2023. Hvilke rovdyr som utgjør den største risikoen, varierer i de ulike regionene.

Region sør og vest, region øst, region midt og region nord melder om høy risiko for tap av beitedyr til jerv. Det er i tillegg observert jerv i region Stor-Oslo som framover kan representere en risiko for beitedyr i utmark også der.

Bjørn utgjør en stor risiko i visse områder i region midt, region nord og region øst. Bakgrunnen for risikovurderingen er tap av beitedyr til bjørn i beitesesongen 2022, nærheten til Sverige og observasjoner av bjørn i regionene. Det er observert bjørn i grensetraktene i region Stor-Oslo, og i mai 2023 ble en bjørn observert i Gjerdrum kommune og områdene rundt. Dette kan framover representere en risiko for beitedyr i utmark også der.

I region Stor-Oslo er det streifulv som utgjør den største trusselen. Flere av kommunene har utmark som grenser til rovviltprioriterte områder. Rovviltkameraer og andre observasjoner indikerer at ulvebestanden i kommunene øst for Glomma er høy. Den store ulvepopulasjonen i regionen utgjør en betydelig risiko for skader på beitedyr i beiteprioriterte områder også sommeren 2023. Allerede i midten av mai ble 31 sau drept av ulv i Aremark kommune i Østfold. Sauene gikk innenfor rovviltavvisende gjerder. Det er risiko for streifulv også i region øst, region sør og vest og region nord. Tidspunkt og skadeomfanget varierer fra år til år.

Flere av regionene melder om høy risiko for tap av sau og rein til gaupe. I Agder er det gaupe og kongeørn som utgjør størst skade på sau. Det er ikke gjort tiltak som reduserer risikoen for beitesesongen 2023 i forhold til tidligere år. I region øst forventes det tap av beitedyr til gaupe i enkelte områder og besetninger i rovviltregion 3 og 5. Også i region nord forventes det tap til gaupe i flere områder i Nordland og Finnmark.

Kongeørn utgjør en risiko i region sør og vest og i region nord. Det er ikke blitt gjort tiltak for å redusere risikoen for beitesesongen 2023.

7. FORSLAG TIL EVENTUELLE FOREBYGGENDE TILTAK FOR KOMMENDE SESONG

Hyppig tilsyn og rask felling av rovviltet etter observerte skader på beitedyr er nødvendige tiltak for å begrense omfanget av skader og lidelser hos beitedyr. I områder som grenser til rovviltprioriterte områder, bør skadefelling prioriteres høyt.

Dersom felling av skadegjører ikke er vellykket innen rimelig tid, og tap til rovdyr fortsetter i området, må det vurderes tidlig nedsanking dersom ingen andre tiltak gir samme effekt.

Dersom det observeres rovvilt i beiteprioriterte områder før eller under beiteslipp, bør det gis tillatelse til forebyggende felling av rovvilt for å forhindre at skade skjer. Det er en dyrevelferdsmessig utfordring å slippe beitedyr ut i områder der det på forhånd er kjent at det befinner seg rovdyr.

Et viktig forebyggende tiltak er et mer effektivt uttak av jerv gjennom skadefelling og/eller lisensjakt. Topografi og geografi vanskeliggjør jakten, og det er sjelden jerv tas under lisensjakt. Det bør være et godt samarbeid mellom fylkene/rovviltregionene for å effektivisere jakten og få bestanden av jerv ned til bestandsmål.

Det er videre viktig å utvikle metoder som gir en mer nøyaktig bestandsovervåkning og som ikke er avhengig av sporingsforhold om vinteren. Fortløpende DNA-analyser vil raskt kunne identifisere skadegjørere og dokumentere om rett jerv er felt ved skadefelling eller lisensjakt.

Miljømyndighetene setter kriterier som må oppfylles for at det skal gis skadefellingstillatelse. Et slikt kriterium er at det skadegjørende individet skal identifiseres. Regionene melder om flere tilfeller der miljømyndighetene har avslått søknader om skadefelling på bakgrunn av at de mener slik identifisering ikke kan gjøres med sikkerhet. Det kan virke som om de satte kriteriene gjør det nærmest umulig å få tillatelse til skadefelling. Det bør derfor bli lavere terskel for å gi skadefellingstillatelse i beiteprioriterte områder.

Det er en utfordring at antall kadaver som gjenfinnes og undersøkes av SNO/rovviltkontakter, er lavt i forhold til det totale tapet. Med bedre dokumentasjon ville kunnskapen om tapsårsaker øke, og det ville være lettere å sette inn målrettede forebyggende tiltak.

8. VURDERING AV ROVVILTFORLIKET

Rovviltforliket legger til grunn at rovviltforvaltningen skal utøves på en slik måte at det ikke er behov for beiterestriksjoner etter dyrevelferdsloven i prioriterte beiteområder. Mattilsynet skal som hovedregel ikke fatte vedtak i beiteprioriterte områder. Likevel kan Mattilsynet fatte vedtak i en akutt fare/tapssituasjon: *«dersom det oppstår en fare - /tapssituasjon som etter Mattilsynets vurdering tilsier pålegg om nedsanking, og rovviltforvaltningen etter anmodning fra Mattilsynet ikke iverksetter nødvendige tiltak for å muliggjøre raskt uttak av rovviltet (eller annet forebyggende tiltak som sikrer beitedyra), skal Mattilsynet umiddelbart orientere departementet. Vi (departementet) vil da ta saken opp med Miljøverndepartementet. I påvente av vedtak om og effektivering av felling må nødvendige andre forebyggende tiltak vurderes for å hindre dyrelidelse»*. Dette står i brev sendt fra Landbruks- og Matdepartementet til Mattilsynet i 2012.

Til tross for intensjonen i rovviltforliket tapes det beitedyr til rovvilt også i beiteprioriterte områder. Mattilsynet anser fortsatt tap av beitedyr til rovvilt som en viktig årsak til at et stort antall beitedyr blir drept, skadet, lider eller må avlives i løpet av eller etter beiteperioden. Noen regioner er mer utsatt enn andre, og lokalt kan rovvilt være den viktigste trusselen mot beitedyrene.

Mattilsynets vurdering er at rovviltforliket ikke fungerer godt nok og ikke i tråd med hensikten. Hver sommer går for mange beitedyr tapt til rovdyr, også i beiteprioriterte områder. Hovedregelen er at det må være dokumenterte skader av rovdyr før det kan gis skadefellingstillatelse. Den dagen skadene dokumenteres, er det allerede et stort antall dyr som har lidd unødige. I mange av tilfellene kunne disse skadene vært unngått hvis effektive tiltak hadde vært iverksatt på grunnlag av kjennskap til rovdyr i det aktuelle området.

I beiteprioriterte områder mener Mattilsynet det må gjennomføres forebyggende skadefelling før beiteslipp hvis det er observert rovdyr i beiteområdet før eller under beiteslipp. Det er tidligere gitt avslag i slike tilfeller, med begrunnelse om at det ikke er dokumentert skade. Skadepotensialet og risikoen for dårlig dyrevelferd bør etter vårt syn tas med i vurderingen av om det skal gis tillatelse til skadefelling i beiteprioriterte områder.

Rovvilt fører i mange av beiteområdene til en stor dyrevelferdsmessig belastning for beitedyra. De påføres frykt, stress, skader og store smerter. I enkelte beiteområder utsettes beitedyra for slike påkjenninger og belastninger store deler av beitesesongen. Både Nordland, Troms og Finnmark

opplever for tredje år på rad en økning i antall sau tapt på utmarksbeite. Dette til tross for at det totale antallet sau sluppet på beite har gått ned.

NIBIO-rapporten «Vurdering av FKT-ordningen», utgitt i 2020, konkluderer med at det eneste virkelige effektive forebyggende tiltaket er å skille rovvilt og beitedyr i rom og tid. I forvaltningssonen for jerv er alle kjente forebyggende tiltak forsøkt med liten effekt, og beitedyra utsettes år etter år for svært høy risiko for uakseptabel dårlig dyrevelferd. Hvis den høye dødeligheten for dyr på beite likevel fortsetter, må kanskje beitebruken i den formen vi kjenner den i dag, opphøre i dette området.

I henhold til Rovviltforliket skal produksjoner basert på utmarksbeite i rovviltprioriterte områder tilpasses gjennom forebyggende tiltak og omstilling. Rovviltforliket pkt. 2.2.19 sier følgende: «I prioriterte rovviltområder skal saueproduksjon og andre produksjoner basert på utmarksbeite tilpasses gjennom forebyggende tiltak og omstilling, med utgangspunkt i forekomsten av rovvilt i beiteområdet. Forskrift om tilskudd til driftsomstilling grunnet rovvilt ble opphevet med virkning fra 1. januar 2023. I brev fra KLD til Miljødirektoratet og Statsforvalteren datert 6. januar 2023 står følgende: «Endringen innebærer at særlig tapsutsatte sauebruk ikke lenger vil kunne få tilskudd til omstilling til annen landbruksvirksomhet. Formålet med avviklingen er at regjeringen ønsker å opprettholde beitebruken, og at andre tiltak enn driftsomstilling bør prioriteres.» Videre står det at opphevelsen er en direkte følge av statsbudsjettet.

Rovviltforliket sier at saueproduksjon og andre produksjoner basert på utmarksbeite i rovviltprioriterte områder skal tilpasses gjennom forebyggende tiltak og omstilling. Samtidig er ordningen med tilskudd til omstilling opphevet, fordi det er ønskelig med opprettholdt beitebruk. Mattilsynet kan ikke akseptere at beitedyra brukes som levende åte til rovdya. Det er et alvorlig brudd på dyrevelferdsloven. I henhold til dyrevelferdsloven § 14 er det forbudt å bruke levende dyr som fôr. Dette er den faktiske konsekvens av dagens forvaltning av rovviltforliket.

Mattilsynet oppfatter at det er forsøkt med forebyggende tiltak i de rovviltprioriterte områdene der det fortsatt holdes sau, men at tapene fremdeles er uakseptabelt høye. Vi kan ikke se at beitebrukerne kan sette inn ytterligere tiltak for å beskytte beitedyra, annet enn å skille beitedyr og rovvilt i tid og rom.

Med bakgrunn i dette, samt de høye tapstallene som er dokumentert i en årrekke, mener Mattilsynet at rovviltforliket ikke fungerer etter hensikten, og må evalueres av hensyn til dyrevelferden til beitedyra.

9. SAMMENDRAG FRA REGIONENES RAPPORTER TIL HOVEDKONTORET – VIKTIGSTE PUNKTER

9.1 REGION STOR-OSLO

- Regionen har både beiteprioriterte og rovviltprioriterte områder.
- Eidsvoll (beiteprioritert område vest for Glomma) opplevde de største tapene også i 2022. Besetningen med høyest tap hadde et totaltap på 25%. Seks besetninger hadde et totaltap på over 10% i kommunene nord på Romerike.
- **Bestanden av freda rovvilt i regionen:** To familiegrupper av ulv (Mangen og Setten), og tre revirmarkerende par (Aurskog, Rømskog og Østmarka). Rundet 27 ulver i Akershus og

Østfold. Tre familiegrupper av gaupe. I 2022 er det observert bjørn fire steder på grensen mellom Viken og nabofylker/svenskegrensen, og det er observert jern i Nes kommune.

- **Om tap til de ulike rovdyrene:** Regionen har opplyst at det i Akershus ble gitt erstatning for 241 dyr som tapt til fredet rovvilt. Av disse var 42 søyer og 199 lam. 26 dyr ble erstattet som tatt av ulv, og 215 dyr som tatt av gaupe.
- **Evaluering av beitesesongen 2022:** Gaupe førte til store tap av sau i Eidsvoll sommeren 2022. Tap på opptil 32 % av lammene er dyrevelferdsmessig uakseptabelt. Gaupe og streifulver er vanskelig å felle i beitesesongen, og kan derfor medføre et stort skadeomfang og betydelig lidelser for beitedyr. Rovviltangrep innenfor rovviltsikre gjerder forekommer.
- **Risikovurdering for beitesesongen 2023:** Flere av kommunene i regionen med beitedyr på utmark grenser til rovviltprioriterte områder. Streifulv og gaupe utgjør her et betydelig dyrevelferdsproblem i beiteprioriterte områder. Rovviltkameraer og andre observasjoner tyder på at ulvebestanden i kommunene øst for Glomma er høy. Sammen med streifulv fra Sverige utgjør den store ulvepopulasjonen i regionen en betydelig risiko for at streifulv også sommeren 2023 vil forårsake skader på beitedyr i beiteprioriterte områder. Jerv er observert i regionen, og bjørn er observert i grensetraktene. Jerv og bjørn kan framover representere en risiko for beitedyr i utmark også i region Stor-Oslo.

9.2 REGION SØR OG VEST

- Hele regionen ligger i beiteprioritert område.
- **Bestanden av freda rovvilt i regionen:**
  - Agder:** Det er kongeørn i området. Statsforvalter regner også med en bestand av gaupe. Det forekommer streifdyr av ulv.
  - Rogaland:** Kongeørn og noe gaupe.
  - Vestland:** Det er jerv i Indre deler av Sogn og Stryn som grenser opp til forvaltningsområdet for jerv i Skjåk, det kommer jevnlig dyr over fra Skjåkområdet. Kongeørn finnes i hele fylket. Enkeltdyr av gaupe.
- **Om tap til de ulike rovdyrene:**
  - Agder:** 3,18% tap av sau og 6,45 % tap av lam. Statsforvalteren i Agder betaler ut erstatning for rovdyrtap for tapte dyr ut over normaltap. De benytter andre grenseverdier enn Mattilsynets risikoklasser.
  - Rogaland:** Statsforvalteren opplyser å ha mottatt fem søknader om erstatning. Det ble søkt om erstatning for 68 dyr tatt av kongeørn og 15 dyr tatt av gaupe. Totalt er det søkt erstatning for 83 dyr drept eller skada av store rovdyr. Søknadene kommer fra sauebesetninger som beiter i Eigersund, Bjerkreim, Lund, Tysvær og Suldal kommune. I alt 41 kadaver mistenkt drept av freda rovdyr er undersøkt av SNO.
  - Vestland:** Det er utbetalt erstatning på 449 736,- for tap til freda rovdyr; 1 sau og 5 lam til gaupe, 13 voksne og 64 lam til jerv, 87 lam grunna kongeørn og 1 sau og 2 lam til uspesifisert freda rovdyr.

- **Evaluering av beitesesongen 2022:**
  - Agder:** Det var ikke akutte hendelser der avdelingen brukte virkemidler. Avdelingen vil undersøke årsak til tap i besetningene med høye tap.
  - Rogaland:** Det var ingen akutte hendelser knyttet til rovdyr der Mattilsynet brukte virkemidler.
  - Vestland:** Ingen spesielle hendelser som krevde virkemiddelbruk.

- **Risikovurdering for beitesesongen 2023:**
  - Agder:** Regionen vurderer at det foreløpig ikke er aktuelt med forebyggende tiltak før beiteslipp.
  - Rogaland:** Regionen ser ikke behov for forebyggende tiltak da rapporterte tap ikke er høye. Regionen oppfatter at rapportering av tap til kongeørn er underrapportert. Mange beitebrukere opplyser dette som årsak til tap når Mattilsynet etterspør årsaker, særlig i utegangerbesetninger på kysten. Beitebrukerne opplyser at de ikke har meldt fra eller søkt om erstatning da de oppfatter at det ikke har noen hensikt.
  - Vestland:** Det er gjort en del observasjoner av spor og dyr av jerv i Indre Sogn. Regionen vurderer at det er noe risiko knyttet til beiteområdene for sau i Indre Song for kommende beitesesong. Aktuelt forebyggende tiltak er ekstraordinært uttak av jerv i Indre Sogn.

9.3 REGION ØST

- Regionen har både beiteprioriterte og rovviltprioriterte områder.
- Region øst melder om høye tap av beitedyr i beitesesongen 2022.
- **Rovviltregion 2:** Vestfold, Buskerud, Telemark og Aust-Agder (Mattilsynet region øst dekker ikke Aust-Agder)
- **Rovviltregion 3 og 5:** Innlandet

- **Bestanden av freda rovvilt i regionen:** Rovviltregion 2 skal ikke ha bestander av jerv, ulv eller bjørn. Region 2 skal ha 12 gaupefamilier, region 3 skal ha 5, og region 5 skal ha 10 familiegrupper av gaupe.
  - Region 3 skal har 4 ynglinger av jerv, ifølge Rovdata er gjennomsnittstallet på ynglinger siste 3 år nå 5,7.
  - Region 5 skal ha 5 ynglinger av jerv, ifølge Rovdata er gjennomsnittstallet på ynglinger siste 3 år nå 12,3.
  - Det var kvotejakt på gaupe i region 2 og 3, kvotejakt på jerv i region 3 og 5.
  - Region 5 har bestandsmål på 3 ungekull av bjørn.
  - Bestandsmålet for ulv (felles for region 4 og 5) er på 4-6 årlige ulvekull (ynglinger) i Norge og i grenserevir, hvorav minst tre kull skal være født i helnorske revir.

- Jerv: I rovviltregion 5 er det fastsatt et bestandsmål på 5 årlige ynglinger av jerv. I 2022 ble det påvist 10 ynglinger av jerv i region 5, og i de to foregående årene ble det påvist henholdsvis 18 og 9 ynglinger. Av de 10 ynglingene i 2022 ble det gjennomført hiuttak av Statens naturoppsyn på en lokalitet. Etter fradrag for ynglinger tatt ut på ekstraordinære uttak de siste tre årene har gjennomsnittlig antall jervekull vært 11 ynglinger i regionen. Inneværende overvåkingssesong er det foreløpig påvist 12 ynglinger i region 5. Erfaringen tilsier at dette tallet vil kunne bli noe høyere innen overvåkingssesongen er over.

I rovviltregion 3 er det fastsatt følgende bestandsmål for jerv, målt i årlige valpekull: Antall valpekull for landet: 39. Antall valpekull for regionen: 4. Tall fra overvåkingen av jerv i regionen viser følgende: Registrerte valpekull i 2022: 2. Gjennomsnittlig antall valpekull etter ekstraordinære uttak de siste tre årene: 4,7. Påviste valpekull hittil i sesongen: 5. Erfaringen tilsier at dette tallet kan bli høyere innen overvåkingssesongen er over.

Gaupe: I rovviltregion 3 er det fastsatt følgende bestandsmål for gaupe: Antall familiegrupper for regionen: 5. Tall fra overvåkingen av gaupe viser følgende: Påviste familiegrupper i region 3 i 2022: 7. Gjennomsnittlig antall familiegrupper i regionen de siste tre årene: 6.

- **Om tap til de ulike rovdyrene:** Regionen har opplyst at det ble søkt om erstatning for 9925 sauer tapt til rovvilt i 2022 (Viken, Vestfold & Telemark og Innlandet). Ifølge Statsforvalteren i Innlandet ble det erstattet 475 rein (431 kalv, 44 voksne dyr) tapt til rovvilt i reindriftsåret 2021/2022. Ifølge Statsforvalteren i Innlandet ble det erstattet 475 rein (431 kalv, 44 voksne dyr) tapt til rovvilt i reindriftsåret 2021/2022.
- **Evaluering av beitesesongen 2022:** Det var ingen akutte hendelser der Mattilsynet brukte virkemidler i 2022. Virkemidler kunne vært vurdert i Løten da det ble sluppet beitedyr i et område hvor det var kjent forekomst av skadegjørere. Avdelingen ble først kjent med hendelsen etter at dyra var sluppet. Virkemidler kunne også vært vurdert i beiteområdene i forvaltningssonen for jerv på grunn av høy risiko for like høye tap som tidligere år. Dette var bakgrunnen for regionens bekymringsmeldinger til hovedkontoret. Det kunne også vært vurdert tidlig nedsanking ved observasjon av skadegjørere i beiteområdet i Nord-Østerdalen. Statsforvalter ga her avslag på søknad om skadefelling.
- **Risikovurdering for beitesesongen 2023:** Regionen forventer høy risiko for dårlig dyrevelferd og høy dødelighet for sau i forvaltningssonen for jerv i Nord-Gudbrandsdal, og i beiteområdene nord i Østerdalen. Videre forventes det at streifulv vil forårsake problemer, særlig i områdene i Innlandet nær ulvesona. Ulv i beiteområdene betyr risiko for alvorlig dyrevelferdsproblem, og det er viktig å stoppe streifulv før den gjør skade. Det forventes også tap i kjente gaupeområder.

9.4 REGION MIDT

- Regionen har både beiteprioriterte og rovviltprioriterte områder.
- I Møre og Romsdal ble det ifølge organisert beitebruk (OBB) sluppet 32219 sau og 48364 lam på utmarksbeite sesongen 2022. 915 sauer og 3998 lam er rapportert tapt. Det gir en tapsprosent på 2,8 % for sau, 8,3 % for lam, og et totaltap på 6,1 % på fylkesnivå. Totaltap i 2021 var 6,5 %.
- I Trøndelag ble det sluppet 66006 sau og 107854 lam på utmarksbeite. 2469 sau og 9456 lam er rapportert tapt. Det gir en tapsprosent på 3,7 % for sau, 8,8 % for lam, og et totaltap på 6,9 % på fylkesnivå. Totaltap i 2021 var 6,3 %.
- **Bestanden av freda rovvilt i regionen:** Region 6 (Trøndelag, Møre og Romsdal):

Jerv: Bestandsmål: 10 årlige valpekull. Bestandsstatus 2022: 9 kull. Gjennomsnittlige kull siste tre år: 14,3.

Gaupe: Bestandsmål: 12 årlige familiegrupper. Bestandsstatus 2022: 14 familiegrupper. Gjennomsnittlige familiegrupper siste tre år: 15,7.

Bjørn: Bestandsmål: 3 årlige ungekull. Bestandsstatus 2022: 1,4 kull.

- **Om tap til de ulike rovdyrene:**

Verdal, Steinkjer og Snåsa: Fra midten av juni ble det dokumentert flere bjørneskader i Verdal. Fra slutten av juni ble det dokumentert tap i Steinkjer, og fra midten av juli i Snåsa. Det ble dokumentert/antatt sikkert skade på 172 sau og lam i disse kommunene i løpet av beitesesongen. 21 av skadene i Snåsa var innenfor forvaltningsområdet for bjørn, mens resten var i beiteprioritert område.

Mattilsynet fulgte situasjonen tett. Det ble gitt skadefellingstillatelse i Verdal fra 12. juli. Denne ble forlenget tre ganger, til 8. august. Og den ble utvidet til også å gjelde Steinkjer kommune fra 20. juli. Etter at statsforvalteren ga avslag på søknad om fellingstillatelse på bjørn fra Snåsa kommune sendte regionen en bekymringsmelding til Hovedkontoret (HK) om situasjonen. Det ble sendt melding fra Mattilsynets hovedkontor til Landbruks- og matdepartementet. Bakgrunnen for meldingen var historikk fra beitesesongen 2021, hvor mange beitedyr ble tapt, samt at området er beiteprioritert. Det ble gitt nytt avslag på fellingssøknad 15. juli, men 18. juli ga statsforvalteren tillatelse til skadefelling på bjørn i Snåsa og Steinkjer. Denne tillatelsen ble senere utvidet til å gjelde to bjørner, og den ble forlenget i alt sju ganger. En hannbjørn ble tatt ut 2. september, og en annen den 6. september.

I begynnelsen av august varslet region midt vedtak om tidlig nedsanking for medlemmer i Skjækra sambeitelag og Raubeinsetra saubeitelag i Snåsa. Vedtak ble fattet 21. august, med frist for gjennomføring innen 4. september. Fra OBB ser vi at det er meldt inn tap av totalt 184 sau og lam fra disse beitelagene, noe som gir et tap på 12 %.

I Snåsa beitelag er det også rapportert store tap. Beiteområdet ligger i all hovedsak innenfor forvaltningsområdet for bjørn. Fra OBB ser vi at tre medlemmer har sluppet til sammen 1217 sau og lam på beite i dette området. 432 dyr er tapt, noe som gir en tapsprosent på 35,5.

Rauma: 23 sau og lam ble dokumentert eller antatt sikkert skadet av jerv, 21 av dem i Ulvådalen. Første skade ble dokumentert 22. juli, siste skade ble dokumentert 2. september. Ellers i regionen ble det dokumentert 4 jerveskader i samme tidsrom. Totalt i Møre og Romsdal ble 19 av 41 jerveskader dokumentert etter 1. september. I Trøndelag ble 17 av 19 jerveskader dokumentert etter 1. september

I Rauma kommune ble 9 sauer og 210 lam erstattet som tapt til jerv. Det gir 9,5 sau og lam erstattet pr dokumentert skade. I Møre og Romsdal ble 41 sau og lam dokumentert eller antatt sikkert skadet av jerv, 39 sau og 607 erstattet som tapt til jerv. Det gir 15,8 erstattet pr dokumenterte skade. I Trøndelag ble 19 sau og lam dokumentert eller antatt sikkert skadet av jerv. 188 sau og 1412 lam ble erstattet som tapt til jerv. Det gir 84,2 sau og lam erstattet pr dokumenterte skade.

Mattilsynet vurderer at dette viser at det er et uakseptabelt tap av jerv i Rauma kommune. Det at man finner så mange kadaver tidlig i beitesesongen tyder på at tilsynet som gjennomføres er godt. Antall dokumenterte skader pr erstattet sau og lam tyder også på det samme. Statsforvalteren i Møre og Romsdal har opplyst at sauebesetningene i Rauma sankes hjem fra beite i månedsskiftet august/september. Storparten av

jerveskadene ellers i regionen blir dokumentert etter dette. Det er derfor nærliggende å tro at tapet i Rauma kunne blitt langt høyere om tilsynet hadde vært av så høy kvalitet, eller at dyrene ble sanket senere.

- **Evaluering av beitesesongen 2022:** I begynnelsen av august varslet region midt vedtak om tidlig nedsanking for medlemmer i Skjækra samarbeitlag og Raubeinsetra saubeitlag i Snåsa. Vedtak ble fattet 21. august, med frist for gjennomføring innen 4. september. Fra OBB ser vi at det er meldt inn tap av totalt 184 sau og lam fra disse beitelagene, noe som gir et tap på 12 %.

Regionen vurderer at det er et uakseptabelt tap av jerv i Rauma kommune. Det at man finner så mange kadaver tidlig i beitesesongen tyder på at tilsynet som gjennomføres er godt. Antall dokumenterte skader pr erstattet sau og lam tyder også på det samme. Statsforvalteren i Møre og Romsdal har opplyst at saubesetningene i Rauma sankes hjem fra beite i månedsskiftet august/september. Storparten av jerveskadene ellers i regionen blir dokumentert etter dette. Det er derfor nærliggende å tro at tapet i Rauma kunne blitt langt høyere om ikke tilsynet hadde vært av så høy kvalitet, eller at dyrene ble sanket senere.

- **Risikovurdering for beitesesongen 2023:**
Med tanke på at det foregående år har vært høye tap av sau og lam på beite, vurderer region midt at det helt klart er nødvendig med forebyggende tiltak før og under beitesesongen 2023.

Dyreeiere må sørge for at dyrene er i god kondisjon ved beiteslipp. Det er nødvendig med tilstrekkelig tilsyn på beite for å avdekke tap så tidlig som mulig. Ved akutte hendelser må tiltak iverksettes for å begrense lidelser for beitedyra. De fleste jerveskadene i regionen dokumenteres etter 1. september. Effektiv sanking i første del av september vil kunne være et godt tiltak for å redusere tap til jerv.

9.5 REGION NORD

- Regionen har både beiteprioriterte og rovviltprioriterte områder.
- Nordland, Troms og Finnmark har av landets beste utmarksbeiter, som det er stort potensiale for å utnytte mer. Beitedyra er de eneste som kan utnytte utmarksressursene til produksjon av mat og tekstilfiber og aktivt beitebruk har en positiv klimaeffekt. Signalene i dag er at forvaltningen ønsker å satse på økt bruk av utmarksbeite.
- Rovvilt i mange av beiteområdene i begge fylkene er en stor dyrevelferdsmessig belastning for beitedyra. De påføres frykt, stress, skader og store smerter. I enkelte beiteområder utsettes beitedyra for slike påkjenninger og belastninger store deler av beitesesongen.

- **Bestanden av freda rovvilt i regionen:**
Gaupe: Både i Nordland og i Troms og Finnmark ligger gaupa under bestandsmålet på 10 familiegrupper. I Troms og Finnmark har forskningen vist at for å kunne oppnå bestandsmålet på 10 årlige ynglinger av gaupe, må hele regionen være prioritert for gaupe.

I Nordland er bestanden de tre siste årene beregnet til 9 (11/10/6) familiegrupper. I Troms og Finnmark er bestanden de siste tre årene beregnet til 7,7 (11,6,6)

familiegrupper. Registreringene til nå tilsier at det er 9 – 10 familiegrupper av gaupe i Nordland i 2023, mens det i Troms og Finnmark sannsynligvis vil være 6 i Troms og 1 i Finnmark. I Troms er bestandsmålet oppfylt, og det er ifølge SNO høy aktivitet av gaupe i Troms.

Jerv: Både i Nordland og i Troms og Finnmark er det fastsatt et bestandsmål på 10 årlige ynglinger av jerv og i begge fylkene er bestandsmålet nådd. I Nordland er gjennomsnittlig antall ynglinger de tre siste årene på 10,3 (12/8/11). I Troms og Finnmark er gjennomsnittlig antall jerveynglinger de tre siste årene på 13 (18/9/12).

Bjørn: I Nordland er bestandsmålet på en årlig yngling av bjørn. Dette gir ifølge MD behov for minimum 14 bjørner, 7 binner og 7 hanner. Disse vil ha et behov på ca 3500 km² skog og skognært fjell jf. Rapporten fra bjørneprosjektet i 2016. Det er pr dags dato ikke dokumentert yngling av bjørn i Nordland. Utviklingen av bjørnebestanden i Nordland har vært negativ siden 2014, da det ble registrert 11 ulike bjørner.

Bestandsmålet for Troms og Finnmark er på 6 årlige kull. Antallet kull blir beregnet på bakgrunn av innsamlet DNA fra bjørn. I 2021 ble det beregnet at det ble født 2,9 kull i Troms og Finnmark. Det ble gjennom DNA-analyser av bjørn identifisert 60 individer i Finnmark og 8 individer i Troms.

Kongeørn: Nordland og Troms huser en betydelig del av den norske kongeørnpopulasjonen. Kongeørnbestanden blir i dag ikke forvaltet gjennom noen form for jakt. Det er ingen åpning i regelverket for bestandsregulerende felling av kongeørn. Antall hekkende kongeørn blir registrert. Kongeørn er freda, men det kan gis skadefellingstillatelse på enkeltindivider.

Ulv: Verken Nordland eller Troms og Finnmark har bestandsmål for ulv, men ulv registreres likevel sporadisk, oftest i Finnmark. Disse streifulvene kan forårsake store skader i reinflokkene. SF har myndighet til å gi skadefellingstillatelse, men må beskrive hvilken innsats som er gjort for å avdekke ulvens genetiske status. Ofte er skadene så akutte og skadepotensialet så stort at man ikke kan vente med å iverksette en skadefelling inntil ulvens genetiske status er avdekket.

- **Om tap til de ulike rovdyrene:** Det er en nedgang i antall sau og lam på utmarksbeite i både, Nordland, Troms og Finnmark.

Nordland: 9 789 sau og lam ble rapportert tapt på beite, noe som utgjør en tapsprosent på 7,3 %, med et lammetap på 9,1 % og et søyetap på 4,4 %. Dette er en økning fra de tre foregående årene (7%, 7,1%, 7,2%). Landsgjennomsnittet er på 5,04 %.

Det ble dokumentert 144 sau og lam drept av fredet rovvilt i 2022. 54 av disse var drept av gaupe, 36 av bjørn, 16 av jerv, 27 av kongeørn og 11 til ukjent fredet rovvilt. I 2022 ble det registrert totalt 40 sau og lam hvor dødsårsak kunne knyttes til andre årsaker enn fredet rovvilt; som ulykke, rev og annet.

Troms og Finnmark: Til sammen 6384 sau og lam ble gjennom OBB meldt som tapt på beite. Av disse var det 1393 søyer og 4991 lam. Dette utgjør en tapsprosent på 3,6 på søyer, 7,9 på lam og 6,2 på sau og lam. Dette er en økning i tap for tredje år på rad.

Av de 1325 sau som i 2022 ble erstatta til rovvilt, ble vel 34 % erstatta til gaupe, vel 32 % til kongeørn, 10 % til jerv, vel 9 % til bjørn og 14 % til ukjent fredet rovvilt.

I 2022 ble det til sammen dokumentert 38 sau drept av bjørn, 24 drept av gaupe, 9 drept av jerv og 7 drept av kongeørn.

Reindrift (Reindriftsåret 2021/2022): I Vest-Finnmark reinbeiteområde ble det søkt om rovvilterstatning for 30850 rein. Av disse ble det erstatta totalt 7590 rein, derav 6219 kalv, tatt av rovvilt. Statsforvalteren vurderte at kongeørna sto for 51% av tapene, mens gaupa sto for 27 % og jerven for 22 %.

I Øst-Finnmark reinbeiteområde ble det søkt om rovvilterstatning for 20316 rein. Av disse ble det erstatta totalt 6126 rein, derav 4596 kalv, tatt av rovvilt. Statsforvalteren vurderte at kongeørn, gaupe og jerv sto for ca en tredjedel av tapene hver. I tillegg ble 2,4 % erstatta til bjørn og 1,7 % til ulv.

I Troms reinbeiteområde ble det søkt om rovvilterstatning 4930 rein. Av disse ble det erstatta totalt 2044 rein, derav 1662 kalv, tatt av rovvilt. Det ble vurdert at kongeørna sto for 48 % av tapene, gaupa for 28 % og jerven for 23 %.

I Nordland reinbeiteområde ble det søkt om rovvilterstatning for 6749 rein. Av disse ble det erstatta totalt 3270 rein, derav 2339 kalv, tatt av rovvilt. Det ble vurdert at gaupa sto for 43 % av tapene, jerven for 35 % og kongeørna for 13 %.

Rein dokumentert tatt av rovvilt i Troms og Finnmark reindriftsåret 2021/2022 er på 640 rein, mens det i Nordland ble det dokumentert 119 rein tatt av rovvilt.

I begge fylkene er tapene i hovedsak forårsaket av gaupe, jerv og kongeørn og tapene er spredt over store deler av fylkene.

Dersom vi ser på tap fra 01.04.2021 – 25. april 2023 er det ikke i tvil om at i Troms og Finnmark er det kongeørna og gaupa som forvolder størst skade, med henholdsvis 531 og 419 dokumenterte. 230 er dokumentert tatt av jerv, 33 tatt av ulv og 4 tatt av bjørn.

I Nordland er bilde noe annerledes hvor det er dokumentert størst skade av gaupe og jerv, med henholdsvis 144 og 84 dokumenterte. 52 er dokumentert tatt av kongeørn og 1 tatt av bjørn.

Reindriftsåret 2022/2023 (01.09.22 – 25.04.23): I Troms og Finnmark er det denne vintersesongen dokumentert til sammen 251 rein tatt av rovvilt, hvorav 92 tatt av gaupe, 86 tatt av jerv, 41 tatt av kongeørn og 21 tatt av ulv.

I Nordland er det dokumentert til sammen 138 rein tatt av rovvilt. Av disse er 72 tatt av gaupe, 30 tatt av jerv og to tatt av kongeørn.

- **Evaluering av beitesesongen 2022:**

Nordland er det fylket i landet med høyeste prosentvise tap av sau og lam på utmarksbeite. For tredje år på rad er det en økning i tap på utmarksbeite i fylket, mens antall sau og lam på beite går ned.

Beitesesongen 2022 var det dokumenterte tap til gaupe i flere beiteområder, da særlig i kommunene Evenes, Narvik, Steigen, Rana, Hemnes og Hattfjelldal. Jerven forårsaket

svært store tap i en besetning øst for Mo i Rana. Bjørnen forårsaket store tap av sau og lam gjennom sommer i Hattfjelldal og Grane. I Lofoten og Vesterålen ble det dokumentert til sammen til sammen 12 sau/lam tatt av kongeørn.

Vi har tall fra til sammen 505 sauebesetninger i Nordland. Av disse er det 109 besetninger med totaltap på 10 % eller mer. I tillegg er det 42 besetninger med et besetningstap under 10 %, men med et søyetap på 6 % eller mer. 123 besetninger har et besetningstap mellom 4 – 10 % og 231 besetninger har et tap på 4 % eller lavere.

Besetningene med svært høye tap ligger i hovedsak i områder med kjent rovviltproblematikk som i Ofoten, Salten og Helgeland. Men også i Lofoten og Vesterålen er det mange besetninger med tap over 10 % på besetningsnivå eller over 6 % søyetap.

Troms og Finnmark: For tredje år på rad er det en økning i tap på utmarksbeite i fylket, mens både antall besetninger med sau og antall sau og lam på beite går ned. I 2022 ble det dokumentert tap av sau og lam til gaupe i flere beiteområder, flest i Nordreisa, Porsanger og Tjeldsund kommune. Bjørnen forårsaket store tap av sau og lam gjennom i løpet av sommeren i Tana. I Kåfjord og Balsfjord ble det dokumentert tap til jerv. Kongeørntap ble dokumentert i Nesseby og Vadsø.

I 2022 ble det til sammen dokumentert 38 sau drept av bjørn, 24 drept av gaupe, 9 drept av jerv og 7 drept av kongeørn.

- **Risikovurdering for beitesesongen 2023:**

I Nordland er det mange beiteområder som har svært høye tap av sau og lam både til jerv, gaupe og bjørn. Kongeørna er nok også en vesentlig tapsårsak på lam i enkelte områder. Ofte kan dette være områder som ikke har andre store rovvilt i sine beiteområder. Mattilsynet er ekstra bekymret for at det kommende beitesesong kan bli store tap av sau til bjørn på indre Helgeland, da særlig i kommunene Hattfjelldal og Grane.

Mattilsynet vurderer at det i Nordland foreligger stor risiko for tap av sau og lam til gaupe i kommunene Narvik, da særlig i Håfjell beitelag sine beiteområder, Hamarøy, Steigen, Saltdal, Rana, Hemnes og Hattfjelldal.

I Troms og Finnmark vurderes risikoen for tap av sau til gaupe høg i kommunene Nordreisa, Lyngen, Målselv, Bardu, Tana, Porsanger, Evenes og Tjeldsund.

Mattilsynet vurderer at det foreligger stor risiko for tap av sau og lam til jerv i mange kommuner i både Troms og Finnmark, særlig vurderes risikoen som stor i beiteområder hvor det er påvist yngling av jerv.

Mattilsynet region nord frykter store tap av sau til bjørn på indre Helgeland. Det var i 2002 påvist DNA av fem ulike bjørner, hvorav kun en av disse er felt. Mattilsynet er også bekymret over signalet fra miljøforvaltningen at terskelen for å gi skadefellingstillatelse på bjørn, også hannbjørn, vil være høy i Nordland. Også i Øst-Finnmark i Tana og Sør-Varanger vurderes risikoen for tap av sau til bjørn som høy.

Kongeørn representerer en forhøya risiko for tap av lam i mange områder både i Nordland og i Troms og Finnmark fylke.

10. VEDLEGG

1. Rapport fra Region Stor-Oslo
2. Rapport fra Region Sør og Vest
3. Rapport fra Region Øst
4. Rapport fra Region Midt
5. Rapport fra Region Nord